

MASARYKOVA UNIVERZITA

Filozofická fakulta

Seminář dějin umění

DU0105 Písemná postupová zkouška

Pieter Bruegel starší: Lovci ve sněhu

Vypracovala: Monika Konečná

Učo: 415 959

Obor: Dějiny umění, 1. Ročník

Datum: 8. června 2013

OBSAH

Úvod.....	3
Umělcův život.....	4
Tvorba a dílo.....	5
Lovci ve sněhu 1565.....	7
Základní informace.....	7
Námět.....	7
Popis a interpretace díla.....	7
Závěr.....	9
Seznam použité literatury.....	10

Úvod

Když jsem přemýšlela, jaké umělecké dílo a jakého umělce si vybrat pro svou ročníkovou práci, měla jsem jasno celkem rychle. Zvolila jsem si svého oblíbence Pietera Bruegela. Miluji jeho osobitý styl malby. Těžko dokážu vylíčit dojem, který mám při pozorování jeho obrazů. Jsou jako otevřená kniha, ve které člověk může listovat hodiny a hodiny. Přesto když se k nim vrací znovu, nikdy ho neomrzí a vždy se dozví něco nového. Postavy na jeho obrazech vypadají jako figurky rozesté po hrací desce, přesto jsou ale tak živé, že má člověk pocit, jako by měli každou chvíli oživnout a žít si dál svým vlastním životem. Ve své práci se budu zabývat jedním z Bruegelových nejznámějších děl, Lovci ve sněhu.

Umělcův život

Přesné datum narození Pietera Bruegela není známo, pravděpodobně to bylo někdy mezi lety 1525-1530. O místě narození panují dohady, ale nejspíše se narodil ve městě Breda na severu Brabantska. Díky svým žánrovým obrazům ze selského života a velkému pochopení pro venkov byl Pieter Bruegel záhy označován jako Selský.

Podle van Mandera se učil u Pietera Coecka van Aelsta, malíře císaře Karla V., orientovaného na italskou renesanční tvorbu. Neznáme dobu, kdy začal pracovat pro Hieronyma Cocka, který v Antverpách otevřel grafickou dílnu "U Čtyř větrů". Pro jeho podnik tvořil četné předlohy kresby, podle nichž Pieter van der Heyden, Frans Huys nebo sám Cock realizují rytiny.¹ Bezpečně je Bruegelova spolupráce s tímto umělcem doložena v letech 1555 a 1556. V této době u něj vyjde soubor Velkých krajin Pietera Bruegela, první důkaz dlouhodobého spojení, jež přetrvalo i umělcovu smrt - výjevy Jaro a Léto byly totiž otištěny až v roce 1570.² V roce 1551 byl přijat jako mistr do malířské gildy sv. Lukáše.

I Bruegel patřil do dlouhé řady Seveřanů, kteří odjeli studovat do Itálie. Pobyt zde patřil nepochybně k nejvýznamnějším událostem jeho života a odrazil se v jeho tvorbě. Neodvází si odsud ovšem žádnou kresbu antických ruin, ani renesanční architektury. Jeho skicák zaplňují výlučně krajinomalby.³ Nejsilnější zážitky si odnesl cestou zpět Alpami, Van Mander to dobře vystihl, když napsal: „*Když Brueghel přecházel přes Alpy, spolykal hory a skály, aby je po návratu domů vyzvrátil na plátno a desku.*“⁴

Po návratu z Antverp se pouští do práce. Hlavním zdrojem jeho inspirací se pro něj stal venkovský život. Van Mander se zmiňuje o tom, jak se se svým přítelem, Hansem Franckertem často oblékali jako venkované a hráli krajany nebo příbuzné, aby se mohli účastnit lidových slavností či selských svateb.⁵ V roce 1559 si vyškrtl ze svého příjmení „h“ a začal se podepisovat jako Bruegel.

¹ Uvést editora/ry *Největší malíři – život, dílo, inspirace*, chybí místo vydání 2000, s. 6

² Philippe a Francoise Roberts-Jonesovi: *Bruegel*, 2003, s. 14

³ *Největší malíři – život, dílo, inspirace*, 2000, s. 30

⁴ *Ibidem*, s. 4

⁵ David Bianco: *Život umělce: Bruegel*, 2010 s.

V Antverpách Bruegel údajně žil s jednou služebnou, s níž se také málem oženil. V roce 1563 si však vzal o patnáct let mladší Mayken Coeckovou, dceru svého učitele Pietra Coecka a odjel do Bruselu. Pieter Bruegel byl zakladatelem celé dynastie malířů. Pieter Brueghel mladší, zvaný Pekelný (1564-1638) je talentovaný kopista prací svého otce. Jeho bratr Jan (1568-1625) získává přídomek Sametový díky své paletě barev. Rovněž Janův syn, Jan Brueghel mladší (1601-1678), bude malířem a po něm také dva jeho synové: Abraham (1631-1697) a Jan Baptista (1647-1719). Bruegel umírá v r. 1569, na smrtelné posteli přinutí svou manželku, aby spálila podle něj nejvíce kompromitující díla. Bylo to z důvodu ve Flandrech řádící inkvizice a zajištění bezpečí jeho rodiny. Je pochován v boční věži kostela Notre-Dame de la Chapelle.

Tvorba a dílo

„Spolu s Brueghelem vítězí duch Severu nad duchem Jihu. Jan van Eyck triumfuje nad Michelangelem, žánrové obrazy, považované za podružné, získávají převahu nad dosud dominantní mytologií a historií. A toto vítězství není jen přechodné: udává nový směr celému malířskému umění severně od Alp.“⁶

V postavě Pietera Bruegela staršího se slučuje středověké mysterium a renesanční humanismus.⁷ Žil v době náboženského, politického i filozofického vření, v době, kdy se z umění stával nebezpečný nástroj. Bruegel si to dobře uvědomoval a nebál se mísit se do myšlenkových zápasů, maloval díla podobná textům Erasma Rotterdamského: satirická, inteligentní a revoluční.⁸ Je známý především pro svoje zimní krajiny a náměty ze selského života, maloval ale i biblické a mytologické příběhy. Jeho díla málokdy postrádají hlubší význam. Vypráví nám o světě, krajinách a lidech obsažně a plasticky, na nic důležitého nezapomíná a nikdy není nudný. Naopak je vždy živý, vtipný a barvitý, v pravém i přeneseném slova smyslu.⁹ Byl ovlivněn H. Boschem a J.Patinierem. Boschův vliv je patrný např. v obrazech *Triumf smrti*, *Svržení padlých andělů* a *Bláznivá Markéta*.

⁶ Max Dvořák, 1921 – Plná citace – navíc chybí v seznamu literatury.

⁷ Philippe a Françoise Roberts-Jonesovi, *Bruegel*, 2003, s. 7

⁸ *Největší malíři – život, inspirace, dílo*, 2000, s. 28

⁹ Jaromír Neumann, *Pieter Bruegel*, 1965, s. 5

Vytvořil díla, jež jedni považují za výsměšná a druzí v nich vystopovali hluboký soucit se zobrazovanými osobami. Bruegelova komičnost nepřipadá nám nikdy jako smích lehkomyšlného vtipálka a vypravěče anekdot, ale jako úsměv mudrce provázený pozorným pohledem očí zamýšlených nad směšností a ubohostí, nad tragickou komedií lidského živobytí.¹⁰ Pokud se jim lze smát, tak pouze hořce – brueghelovsky. Ponížení obyčejného člověka malíř zobrazoval s odtazitým humorem, který bychom měli prohlédnout. Jestliže nepochopíme, o co Bruegelovi šlo, pak nestojíme za moc.¹¹

Jeho pohled se vždy ubíral cestou hledání výrazových vzorců, které by mu umožňovaly vsadit zobrazovanou scénu do velmi působivého přírodního kontextu.¹² Dodnes se zachovalo něco málo přes 40 obrazů a značný počet kreseb a grafik. Třetinu z nich můžeme vidět v Kunsthistorisches Museum ve Vídni. U nás můžeme v Národní galerii v Praze vidět obraz Senoseč z cyklu Měsíce.

¹⁰ Ibidem, s. 8

¹¹ Wendy Beckettová, *Toulky světem malířství*, 2002, s. 168

¹² David Bianco, *Život umělce: Bruegel*, 2010, s.

Lovci ve sněhu 1565

Základní informace

Obraz s rozměry 117 x 162 cm je namalován olejovou technikou na dubovou desku. Patří do krajinářského cyklu Měsíce¹³, který byl zhotoven pro jistého antverpského kupce Nicolase Jongelincka. Později se ale dostaly do vlastnictví města Antverpy, jako zástava dluhu, který měl objednavatel vůči radnici. Už v roce 1594 se staly součástí habsburské sbírky. Názory na původní počet obrazů jsou rozdílné. Dodnes se z cyklu dochovalo 5 desek, které jsou rozděleny mezi Kunsthistorisches Museum ve Vídni (Lovci ve sněhu, Pochmurný den, Návrat stáda), Metropolitan Museum v New Yorku (Žně) a Národní galerii v Praze (Senoseč).

Námět

Předmětem těchto maleb je charakteristický okamžik každého ročního období. Tato série mistrovských děl navazuje na dlouhou ustálenou výtvarnou tradici, kterou zahájily středověké modlitební knížky - breviáře.¹⁴ Svou pravdivostí, vznešeností a tajemnou duchovní silou vstoupily do dějin. Námětem Lovců ve sněhu je výjev zimní krajiny, který nebyl typický. Většinou byla malována krajina prozářená sluncem. Bruegelovo nezpochybnitelné mistrovské dílo předznamenalo rozkvět obrazů se zimními krajinářskými výjevy zahalenými sněhovým hávem.

Popis a interpretace díla

V Lovcích ve sněhu Bruegel ukazuje rozsáhlou, sněhem pokrytou krajinu, evokující kruté podmínky zimy. Je chladné, ponuré, pozdní zimní odpoledne - období neplodnosti, spánku a smrti.

Kompozice se odvíjí zleva doprava. Na první pohled nás upoutají čtyři vysoké, holé stromy, které se směrem dolů zužují. Tři vracející se lovci se smečkou různých psů jdou stejným směrem, a tím vytvářejí klesající diagonálu, která pokračuje dráhou letícího ptáka. Náš pohled

¹³ Každý obraz pravděpodobně znázorňuje dva měsíce.

¹⁴ David Bianco, *Život umělce: Bruegel*, 2010, s.

se zastaví až u zubatých vrcholků hor. Údolí zabírá polovinu obrazu, táhne se po celém obzoru obydlené malými domky a chalupami. Lovci jsou unavení, jdou shrbení a dělají dlouhé tápavé kroky, jejich lov zřejmě nebyl úspěšný. Psi mají svěšené hlavy. Lovci procházejí okolo hostince Sv. Eustacha a míjejí malou skupinku rolníků pracujících kolem ohně. Dole napravo vidíme rampouchy visící ze zamrznutého mlýnského kola. Po cihlovém mostě jde žena nesoucí otep roští. Zamrzlé rybníky jsou plné bruslařů a po zasněžené cestě jede povoz. V geometrickém středu obrazu se nachází past na ptáky, která se objevuje v další zimní krajině. O tom, že je krutá zima svědčí nejen sníh a led, ale také ptáci, kteří strnule a nehybně posedávají na větvích. V poslední chaloupce ve vsi se sedláci snaží uhasit oheň valící se z komína.

Sníh není jednotvárný, může být špinavý, na cestě rozblácený, na pruhu země, jenž odděluje dva rybníky, je tvrdý a může se odlišovat i podle toho, na jaké straně střechy leží, zda se o ni opírá slunce, či nikoli.¹⁵ Nebe má matně zelenou barvu, která přechází do šedivé. S tím kontrastují černé kostry stromů, tmaví psi a volně rozprostřené postavy. Bruegel dokázal zachytit kouzelnou projasněnost zimního dne, onen třpyt čerstvě napadeného sněhu.

Obraz je kvintescencí zimy - zima je ve všem a všude. Neboť to, co Bruegel vytvořil, není jen nádherná zasněžená krajina - asi nejlepší, jaká byla kdy namalována - ale svrchované umělecké podobenství zimního času ve všech jeho typických projevech a se všemi jeho důsledky pro život přírody a lidí.¹⁶

¹⁵ Philippe a Francois Roberts-Jonesovi, *Bruegel*, 2003, s. 168

¹⁶ Jaromír Neumann, *Pieter Bruegel*, 1965, s. 48

Závěr

Pieter Bruegel sice za svého života nedosáhl takové slávy jako jeho vrstevníci, např. Tizian, Michelangelo, přesto se svými díly nasmazatelně zapsal do dějin umění. Bruegelovo umění začalo působit už v prvních letech po jeho smrti. Vyšli z něj jeho synové, Petr Bruegel mladší, zvaný Pekelný a Jan Bruegel st., zvaný Sametový. Zanechal hlubokou stopu ve tvorbě Rubensově, jeho vliv je patrný i u Françoise-Milleta (Sběračky klasů) a v tvorbě všech krajinářů anglické školy. Do značné míry se Bruegelovými pracemi inspirovali impresionisté a surrealisté.

Seznam použité literatury

BIANCO, David. *Život umělce: Bruegel*. Praha, 2010

NEUMANN, Jaromír. *Pieter Bruegel*. Praha, 1965

JEDLICKA, Gotthard. *Bruegel*. Zurich, 1938, s. 9-25, 157-164

ROBERTS-JONES, Philippe a ROBERTS-JONES Françoise. *Bruegel*. Praha, 2003, s. 9-75, 152-176

BECKETOVÁ, Wendy. : *Toulky světem malířství*, Praha, 2002, s. 167-171

Největší malíři – život, inspirace, dílo, Praha, 2000.